

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje. Vse inserate zunaj Kranjskega sprejemata le Haasenstein & Vogler na Dunaji (Wien, I., Wallfischgasse Nr. 10).

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah števil. 5.

St. 15.

V Ljubljani, 15. avgusta 1889.

Leto VI.

Obseg: Vzoren svinjak. — Nekoliko opombic zastran molže. — Kako skrbeti za zdravje domači živali po leti? — Kako varujemo konje muh. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Inserati.

Vzoren svinjak.

Spisal Jos. Lenarčič na Vrhniki.

Kdor se je kdaj bolj do dobra zanimal za živino-rejo ter se tudi baval z njo, pritrdil mi bode, da je glede pripravnih stavb živalskih prav obilo nedostatkov.

Res je sicer, da so gospodarske stavbe zelo drage, a denarja v sedanjem času kmetu navadno primankuje, zato pa tudi pri teh stavbah škodi kolikor mogoče. Vender ne smemo, če hočemo doseči smoter, niti preveč niti premalo ščediti.

Ako si ogledamo razne svinjske hleve po kmetijah, opazimo takoj, da so gospodarji pri mnogih preveč ščedili, kajti uboge živali morajo živeti v vedni nesnagi in v okuženem zraku, manka jim prepotrebne svetlobe in zraka. V drugem kraju opazimo zopet lahko, da gospodarju, kateri je dal staviti hlev, ni bilo žal vsakega krajcarja. Vidimo namreč premnogo zunanjih okraskov; ako si pa podrobno ogledamo hlev, pogrešamo praktične notranje uredbe. Po leti, ko se živali izprehajajo po poleg ležečem gnojišču, godi se jim

še dokaj dobro, — ali po zimi jim manka svetlobe in dobrega zraka; kajti vsako razpoko, še bolj pa veliko luknjo nad koritno zatvornico so skrbno zamašili; gnoj pa le redko kedaj izkidavajo. Tako se gnojivo razkroja ter napolnjuje z vsakovrstnimi plinovi in vlago hlevski zrak.

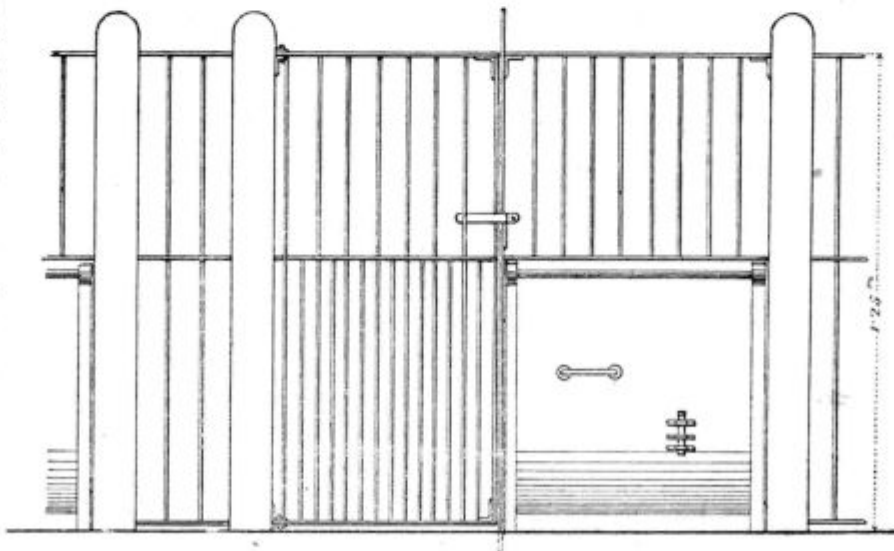
Le te razmere nahajajo se povsodi, tudi na svojem dvoru nisem mogel kaj boljšega pokazati. Vzoren svinjski hlev pa mi je bil vedno pred očmi. Kjer sem obiskal kako gospodarstvo, ogledal sem si svinjake ter jih pazno premostraval glede njih praktičnosti. — Vpraševal sem se pogostoma: Kakšen pa bodi vzoren svinjak? Na to si odgovarjam tako le:

1. Prostor bodi primeren, da bodo živali blizu skupaj, in da dekla ne bode

imela premnogo potov pri krmljenju.

2. Taka bodi tudi notranja ureditev, da je mogoče z enim pogledom vse pregledati ter opazazovati živali v vsem kretanju, pri jedi in pri počitku, ne da bi bilo treba stopiti v vsak oddelek posebe in živali motiti.

3. Varuhinja, ki po noči nadzoruje ravnokar

Podoba 29.

oprasivšo se svinjo, mora svoj posel lahko zvrševati, ne da bi bila nevarnost zaradi ognja.

4. Zrak v hlevu mora biti, kolikor možno čist, po zimi ne premrz, po leti ne prevroč.

5. Solčna svetloba mora biti po hlevu, po noči pa mora biti možno z eno svetilnico razsvetliti ves hlev.

6. Gnojnica se mora dobro odtekat, da ne okužuje zraka, in da živali na suhem leže brez veliko nastiljanja.

7. Na lahek način se mora dati odpravljati gnoj iz hleva, in ves hlev po potrebi pomiti.

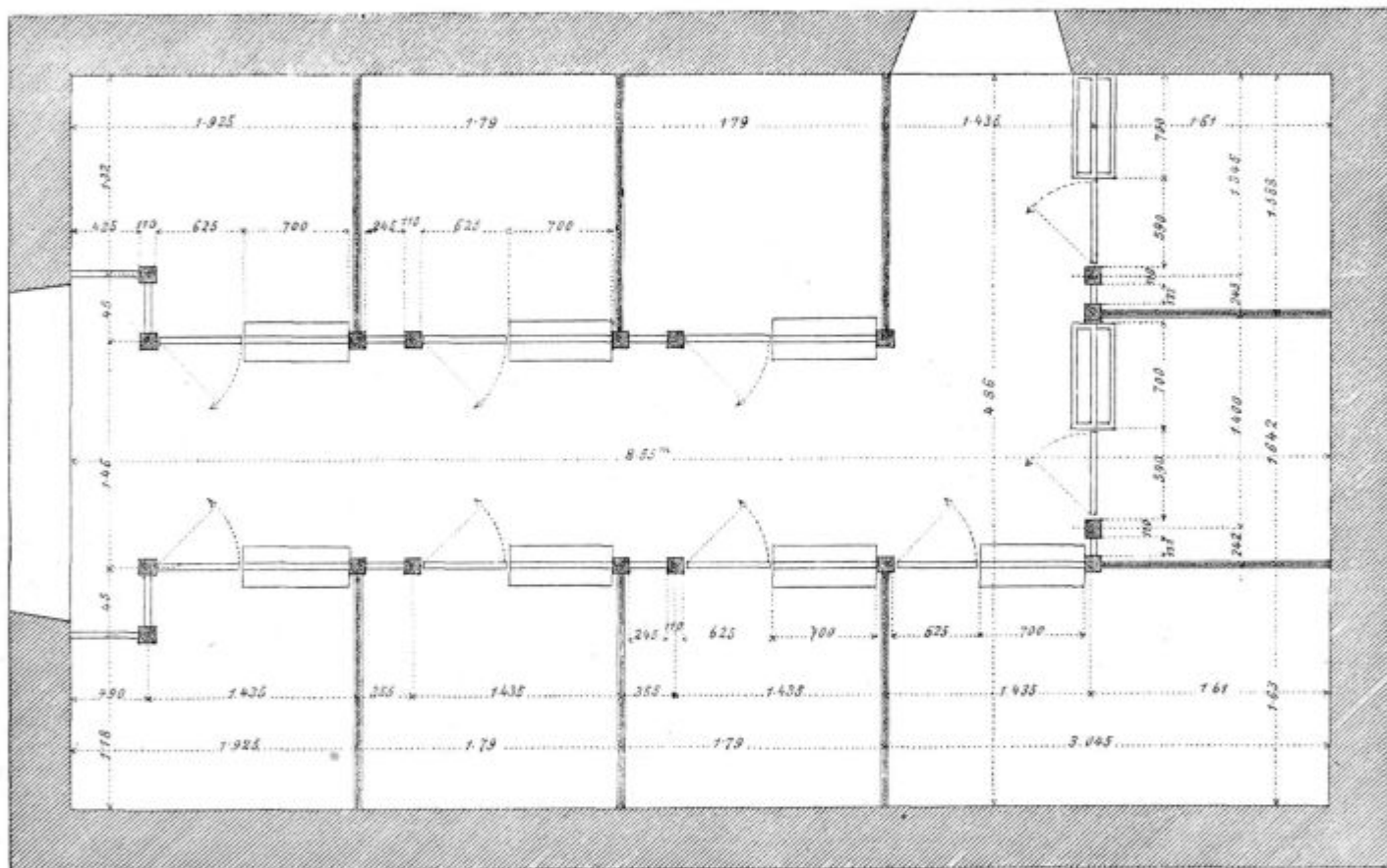
8. Hlev mora biti tako soliden, da ga ni treba popravljati vsak hip.

9. Hlev bodi tako urejen, da gre človek rad pogledat vanj, ne da bi se vedno bal, da si onesnaži obleko.

Ravnokar navedene reči so mi bile v čislih, ko sem stavil svoj svinjak, katerega hočem sedaj popisati. Čislanim čitateljem pa prepuščam sodbo o tem, če je podobna ta stavba „vzornemu svinjaku“.

delki, na desni štirje in v ozadji dva. Pred oddelki ob vsaki strani poleg hodnika vrezana sta v kamen žlebova, ki odvajata tekoče ekskreme pod pragom v pokrit jarek pred hlevom. Na koncih žlebov so napravljene mreže. Oddelki so drug od drugega ločeni s stenami iz 4 $\frac{1}{m}$ močnih hrastovih desek, proti hodniku pa so zaprti z $\frac{11}{11}$ cm. močnimi hrastovimi stebri, kateri so bili po 60 $\frac{1}{m}$ globoko v zemljo zakopani, predno se je kameniti tlak položil. Iz „lica“ (verticale Ansicht) pod. 29. se razvidi, da so ti stebri zvezani z železno mrežo. Iz železne mreže so tudi vrata, koja so tako narejena, da se na iztečaj odpirajo proti hodniku za celih 180° velik kot. V mreži in na stebre pritrjena so z vijaki železna korita, ki imajo zatvornice iz železne ploščevine. Vsako korito je pa pritrjeno tudi k tlaku z vijaki, koji so vanj vlti.

Zatvornica se more, kakor pri navadnih lesenih koritih, noter potisniti in pritrditi, da je lahko jed v korito vlti.

Podoba 30.

Obokan prostor v gospodarskem poslopij poleg svinjske kuhinje, 8.55 $\frac{m}{m}$ dolg in 4.86 $\frac{m}{m}$ širok, ki ima glavni izhod na dvorišče, stranski pa v svinjsko kuhinjo in 3 velika zamrežena okna, odločil sem se za svinjski hlev.

Tlak sem napravil iz rezanega kamnja (plošč) s strmcom 0.7 $\frac{cm}{m}$ na 1 meter proti glavnim vratom in 2.5 $\frac{cm}{m}$ na 1 $\frac{m}{m}$ od vsake strani proti sredi.

Vse presledki med ploščami so zaliti s portlandskim cementom.

Oddelki so razvrščeni, kakor je iz temeljnega načrta (pod. 30.), v kojem se nahajajo vse dimenzije, razvideti, tako, da drži po sredi hodnik navpično proti glavnim vratom ter krene potem zopet navpično proti stranskim vratom. Na levi strani hodnika so trije od-

delki, na desni štirje in v ozadji dva. Pred oddelki ob vsaki strani poleg hodnika vrezana sta v kamen žlebova, ki odvajata tekoče ekskreme pod pragom v pokrit jarek pred hlevom. Na koncih žlebov so napravljene mreže. Oddelki so drug od drugega ločeni s stenami iz 4 $\frac{1}{m}$ močnih hrastovih desek, proti hodniku pa so zaprti z $\frac{11}{11}$ cm. močnimi hrastovimi stebri, kateri so bili po 60 $\frac{1}{m}$ globoko v zemljo zakopani, predno se je kameniti tlak položil. Iz „lica“ (verticale Ansicht) pod. 29. se razvidi, da so ti stebri zvezani z železno mrežo. Iz železne mreže so tudi vrata, koja so tako narejena, da se na iztečaj odpirajo proti hodniku za celih 180° velik kot. V mreži in na stebre pritrjena so z vijaki železna korita, ki imajo zatvornice iz železne ploščevine. Vsako korito je pa pritrjeno tudi k tlaku z vijaki, koji so vanj vlti.

Zatvornica se more, kakor pri navadnih lesenih koritih, noter potisniti in pritrditi, da je lahko jed v korito vlti.

Jaz bi mogel torej vsakteremu, kdor si misli kdaj napraviti kako tako stavbo, svetovati, naj si naroči železje iz zanesljive tovarne. Kot tako bi mogel priporočati tvrdko R. Ph. Waagner — Dunaj, katera je tudi meni prav dobro postregla po primerni ceni. One častite

čitatelje, kateri si hočejo to stavbo ogledati, vabim najvljudneje. naj se potrudijo k meni, kjer mi bodo vsegdar dobro došli.

Nekoliko opombic zastran molže.

(Konec).

Na ta način obdelujemo vse vime, obadva njegova dela in tako iztiskamo mleko. Iz istega vzroka moramo s sesci menjavati, a ne dveh zaporedoma do čista izmlestiti in potem se drugih dveh lotiti. Le opazujmo tele, kedar sesa! Pogostoma menjava sesce ter buta v vime, da bi njegovo delovanje pospešilo in si tako več mleka izvabilo. To nas uči, kako nam je s prsti obdelovati vime, da več mleka iz njega priteka.

Najvažnejša reč pri molzenji pa je: krave treba vselej do čista pomlestiti. Kdor podrobno pregleda mleko od začetka podojeno ter je primeri h končnemu, bode videl, da je to veliko mastnejše od prvega. Ako toraj krave do čista ne pomolzemo, izgubimo najboljše, najmastnejše mleko. Vender to ni edini vzrok, zakaj priporočamo čisto vselej pomlestiti. V vimenu zastalo mleko skvari vime in zatorej tudi mleko. Največa škoda pa je, ker krave znatno izgubljajo mleko, pa čedalje manj molžejo. To je zelo naravno. Udje, izurjeni v zmernem delovanju, ostanejo zmerom krepki in delavni.

Čim pametneje se izurjajo, tem krepkejši so; le pazimo na roke kovačev in klučaničarjev, in prepričani bodemo o tej resnici. Isto velja zastran ravnanja s kravjim vimenom. Krave treba do čista mlestiti, mej molzenjem pravilno ravnati, da vse vime obdelavamo primerno; in vsled tega bodemo dobivali največih koristi, ako bodemo še dovoljno stregli in polagali.

Molzenje samo deluje na vime tako, da se nareja več mleka; čim bolje se molze, tem več mleka se nareja po vimenih. To pa nam pojasnjuje starodavno izkušnjo, da ob trikratnem molzenji na dan krave dajo naj več koristi. Vsled trikratnega molzenja dobivamo od krave mnogo bolj mastnega mleka, nego takrat, ko samo dvakrat molzemo, to pa ob isti krmi. Izumili pa niso še nobenega stroja, s katerim bi mogli krave mlestiti.

To delo opravlja samo človeška roka pravilno, ako hočemo ravnati po tem, kakor tele sesa. Redkokrat rabijo mlečne cevke, kedar so krave na vimenih zbolele. Trajno rabiti pa ne kaže takšnih cevk, ker preveč škodujejo. V takih nevarnih slučajih veliko je bolje pustiti mlečne cevke, pa teletu dati mleko posesati.

Pogostoma pomolze molzač mleko od več krav vse v eno vedrico. To je vsekakor odpraviti. Mleko vsake krave naj se pomolze v posebno vedrico. Razlogi so naslednji: Bodi opazen, kolikor hočeš, vselej ne bodeš mogel zabraniti, da ne bi časi katera smet padla v mleko. Čim dalje ostanejo v njem, tem več škodujejo; to velja posebno zastran blata. To se razpusti v mleku, onesnaži se in stori, da dobi neprijeten duh in okus. Naposled se tako raztopi in po vsem mleku raztepe, da ga ni možno z nobenim precejanjem odpraviti. Ako pa sleharno namolzeno mleko takoj precedimo, ostane smetje v njem le malo časa ter škoduje manj. Tako ravnanje uže veliko koristi.

Nekatero mleko pokaže precej, ko je namolzeno, da ni zdravo. Toda znamenja nezdravosti se skrijejo za nekoliko dni, da se potem zopet pojavijo. Vselej pa se ne posreči takšnih napačnosti zaslediti, tudi takrat ne, kadar molzemo bolne krave mleko v eno vedrico samo. Še težavnejše, skoraj nemogoče je pa to, kadar bolnih in zdravih

krav mleko vse v eno vedrico pomolzemo. Če naposled napako zapazimo in zasledimo, katera krava je bolna, da molze slabo mleko, skvarjenega je uže veliko mleka. Takšno mleko od bolnih krav je krvavkasto ali se hoče vleči. Vse to se dolgo našim očem prikriva, če molzemo vse mleko zdravo in bolno, vkupaj v eno vedrico. Takšne napake pri mleku so pa pogostnejše, nego si navadno ljudje domišljujejo.

Da je krava bolna, sploh nepravilno zdrava, to poznamo na tem, da čedalje manj molze.

To bodemo pa teže zapazili, ako vseh krav mleko v eno vedrico molzemo, hitreje pa, ako imamo za vsako kravo posebno molzno vedrico. Če pa ne ravnamo tako, iznebimo se sami sredstva, da lahko napačnost mleka še o pravem času zasledimo, ampak za njo zvemo, ko smo uže trpeli škodo. Razumni kmetovalci naj bi sleharni mesec eden ali dvakrat mleko vsake krave zehtali in zerili. Tako morejo vrednost svojih krav molznic najbolj presojati in ocenjevati, kar je za gospodarstvo in za plemo velike važnosti. Brez takšnega opazovanja tava gospodar zastran plemenjenja prav po temi, čeravno priznavamo, da se je v tej reči tudi še na druge okoliščine ozirati.

Namen precejanju mleka je, da se odpravijo smeti itd. V to svrhu rabi najboljše gosto tkana lanena rutica. Zatem šele je priporočati rešetke, sita iz žice (drata) ali ploščevine; najmanj ali nič ne veljajo pa ljjaki, katerim se dno in luknja s travo ali slamo lahko zapeha, ter le večje smeti odpravljajo. Zatorej se je držati lanenih rutic. Te so najboljše za precejanje mleka in stanejo najmanj. Vselej pa, kadar smo takšne rutice rabili, treba jih je v kropu izprati in potem hitro posušiti.

Če tega ne storimo ter morebiti še mokre zopet rabimo, postanejo kisle, in mleko se hoče tudi hitro kisati. Kjer je več krav, treba vse, kar se pri precejanju rabi, večkrat mej molzenjem osnažiti, da ne pride vse mleko v dotiko s smetmi, katere se nabirajo na rutici. Pomniti je tudi, da mleko treba precejati na svetlem, kjer se lahko precej zapazi vsakšna napaka na mleku. Zato imajo pa lanene bele rutice mimo vseh precejil to prednost, da se na njih precej vidi sleharna smet, pa tudi napačnost mleka, na primer krvne kroglice. Tudi se učimo mej precejanjem, ki se vrši sedaj hitro, sedaj počasno, mleko ocenjevati, katero je dobro, katero pa slabo; vender to vse je le mogoče, ako precejamo na svetlem.

Mleko vzprejema iz zraka kaj rado razne vonjave. Svetovati je torej hoditi mlest pred kidanjem gnoja, ali vsaj poprej hlev dobro prevetrati. Namolzeno mleko treba hitro iz hleva odnesti. Dalje časa ko mleko v hlevu ostaja, hitreje in močnejše se izpridi. Ni res, da kaj pomaga, ako posodo z mlekom v hlevu trdno pokrijemo. Kadar polagajo kislno krmo, bati se je največ za mleko, da se ne skvari zaradi slabega zraka v hlevu.

V takih slučajih ne smemo mleka puščati v hlevu tudi takrat ne, ko bi se nahajalo v trdno pokriti posodi, marveč treba ga precej odnesti in precediti zunaj hleva.

Sploh pa posoda ne sme biti trdno pokrita, sicer se toplo mleko v njej zaduši.

Mlekarstvo je po nekaterih deželah močno napredovalo. Ondi so zastran molzenja silno natančni. Ta skrb velja jim kot trdna podloga pravemu napredovanju v mlekarstvu, zlasti sirarstvu, kar nam služi kot nov dokaz za važnost razumnega molzenja. Brez tega niti misliti ni na pravi napredek v mlekarstvu. Kar smo povedali, mora nas izpodbujati k podobni natančnosti v molzenji. Težnje in uspehi naprednih dežel pa nas učijo, kako moremo s pomočjo razumnega mlekarstva dohodke gospodarske

znatno pomnoževati. Treba nam le podobne pridnosti in razumnosti.

V Grottenhofu blizu Gradca.

Janez Siedel,
mlekarski učitelj.

Kako skrbeti za zdravje domačih živali po leti?

Prva polovica poletja jako ugodno vpliva na zdravje domačih živali. Pomladnje bolezni se izgubljajo, druge se pa ne prikazujejo.

Z drugo polovico se pa začenja kazati neugoden vpliv. Pojavljajo se tako imenovane letnje bolezni: žolčna driska in griža, privadna, gnila mrzlica, legar in vranični prisad v vseh oblikah; potem vnetje možganov itd. Vse bolezni, ki se tačas prikazujejo, rade so nevarne, to velja tudi o vnanjih poškodbah.

Letnje bolezni se odlikujejo s črno krvjo in s tem, da zelo vplivajo na trebušne dele, in da rada pritisneta prisad in gniloba; poleg tega pa tudi živci bolehalo, čemur sta vzrok kri in motenje v vampu in črevesu. Da se obvaruje živina teh bolezni, priporočaje:

1. Enakomerno krmljenje s hladečo, sočno (zeleno) krmo je najboljšo branilo proti vsem letnjim boleznim. Koder se slednje leto pojavljajo, skrbeti je že poprej, da bode ob nevarnih časih moči dajati primerne krme.

2. Po krajih z mokro, studenčnato zemljo, katere spodnje plasti le slabo propuščajo vodo, priporočati je, da že naprej skrbeti za potrebno množino suhe krme (starega sena), in tako zabranijo bolezni, katere se v mokrem, hladnem, deževnem poletju pojavljajo pri živini, ki hodi na pašo.

3. Vsekakor pa je za to skrbeti, da po leti ne bode živina stradala, kar se rado primeri sredi poletja, ko začne primankavati zelene krme. Stradež je vzrok mnogim boleznim.

4. Vedno je tudi skrbeti, da ne bode manjkalo sveže pitne vode, zlasti tudi v svinjskem hlevu ne.

5. Prasičem naj se dajo vsak teden po jedenkrat v majhnih množinah lahka čistilna zdravila, nadalje ne pokladaj močne krme, katera proizvaja vročino ali pa zgošča kri, kakor na pr. rž, oziroma sočivje.

6. Goved imej po dnevi v hlevu, in goni jo le zvečer ali zgodaj zjutraj na pašo. Svinjsko dvorišče mora biti senčno.

7. Vsak dan razkužiti hlev (z mavcem, s fosfalnim mavcem, s kajnitom) je vsekakor potrebno. Svinjski hlevi se morajo slednji dan poplakniti s svežo vodo.

8. Hlevi se morajo prezračevati, a vendar tako, da živina ne bode na prepihu. Živina ne sme biti po leti preveč natlačena v hlevu.

9. Goveda in konje vsak dan češi, pogostoma jih kopaj in umivaj, da bode koža čista, kar je jako potrebno.

Kako varujemo konje muh.

Konje varujemo muh z raznimi sredstvi: 1. Jako dobra je mešanica 65 gramov asa foetide z 0.2 litra vinskega jesiha in 0.5 litra vode. — 2. Kadijevo olje: Samo nekaj kapljic se pomaže po nosu, očeh in ušesih

ter po trebuhu in drugih občutljivih delih, pa pomaga gotovo in trajno. Kadijevo olje je od destilovanega brinja, diši močno in malo velja. — 3. Stanjšana tobakova voda: 1 del tobaka skuha v 35 delih vode in s to vodo umivaj konja. — Stanjšan bencin, stanjšan petrolej, neučičena karbolna kislina posebno dobro branijo muham v ušesa, prevečkrat pa vendar ne kaže mazati ž njimi po enem mestu, ker pekó. — 5. Nadalje je vredno omeniti orehovke, t. j. voda od zelenega orehovega perja. Orehovo listje ali tudi zelena orehova robkovina se v jesihu skuha, in potem se žival s to tekočino umije, pa je več dni ne bodo muhe nadlegovale. — 6. Zmeša se enoliko delov jelenorožnega olja, neučičene karbolne kisline in petroleja, s to zmesjo se dlaka konjem (ali tudi vprežnim volom) namoči po mestih, kamor posebno rade muhe sedajo, in muhe pa komarji se bodo živali ogibali. — 7. Dobro rabi tudi naslednje mazilo: Vzemi aloje, kolkvinte, volovjega žolča in dišeče rutice, vsake reči po enoliko, prekuhaj vse v olji in precedi. Konja namaži zjutraj znotraj po ušesih, okoli oči in po drugih mestih, kamor se rade usedajo muhe. — 8. Naposled priporočajo naftalin kot branilo proti muham. Vzemi naftalina, v spiritu raztopljenega, in prilij mu toliko vode, da bode 5 odstotkov naftalina v njej.

Za vprežno živino, ki dela mnogo po hostnih senozetih in po zemlji, poraščeni z grmičjem, koder so posebno rade muhe, dobro je razen omenjenih sredstev, če se jej denejo kapice na ušesa ter se odene z gosto mušjo mrežo. Odprte rane, na katere muhe posebno rade sedajo ter vanje pokladajo jajčka, namažejo naj se s terpentinovim oljem, s karbolno kislino ali s smrdečim živalskim oljem. Kadar mrčes živino hudo pikne, da močno oteče in jo jako boli, pomanjša se bolečina jako s tema le sredstvoma: Mesto, kjer je mrčes pičil, namaže se z rjavo tobačno žlindro iz pipe. Ogljenčevokisli amonijak se spoji s strupeno kislino pika ter takoj pomanjša bolečine. Ali se pa na pičeno mesto nakaplja salmijaka, kateri ima tudi amonijaka v sebi; amonijak se spoji z mravljinčno kislino, ki proizvaja bolečine pika.

Razne reči.

— **Kako pomiriti čebele.** Če se čebele usedejo na jako neugoden kraj, pa jih je treba ogrebsti, navadno so jako hude in rade pikajo. Neki čebelar priporoča, naj si človek, ki mora čebele ogrebsti, roki z meliso ali meto utere in po sebi razobesi teh rastlin, kajti potem lahko in mirno opravlja delo svoje, in nobena čebela ga ne bode pičila. Njemu so se bile čebele usedle v trnov grm ter ga močno opikale, ko jih je hotel ogrebsti; ko se je pa poslužil omenjenega sredstva, pa se mu niso več ustavljale. Tudi je priporočati meliso ali meto, če se hočejo čebele združiti. Če deneš jeden dan poprej teh zelišč v panja, ki se mislita združiti, izvršila se bode združitve dobro.

— **Pitje pri poljskem delu.** Mnogi kmetje premagujejo žejo na polji, da bi se preveč ne potili. To pa ni prav, ampak utegne biti celo jako nevarno. Žeja opomina, da treba nadomestiti tekočine, katere je izgubilo telo. Če človek tega opomina ne posluša, začne se kri strjevati, stanišje sušiti, in nazadnje se vnamejo možgani od solnea. Pa tudi ne glede na te najhujše posledice je tudi gotovo, da zaradi pomankanja tekočin oslabi pretvarjanje snovi, in použita hrana ne pride telesu tako v prid. Zaradi tega ni svetovati popolnoma premagovati žeje, toda pij počasi in zmerno, najbolje je, če priliješ vodi citronove ali pa nekaj kapljic mnogo cenejše solne kisline, s čimer se na pameten način ovira stanjševanje želodčne

kislina. Pokazalo se je pa, da je najboljša in najcenejša pijača za delavce na polji ob veliki vročini kislo mleko, ali pa v mrzli vodi shlajena črna kava. Požirek črne kave utolaži žejo, in po njej dolgo nismo zopet žejni.

— **Kako učiti vprežne vole.** Pred vsem je treba mlada vprežna vola drug drugemu privaditi. Zato je dobro, da vola, ki sta odločena za par, kak miren človek okrog vodi, pozneje se jima polagoma odene oprava ter se vprežeta pred kako lahko vozilo, n. pr. prazne gnojne sani. Vsak dan dopoldne in popoldne ju je treba nekaj dni tako okrog voditi in jima vedno več na voz nakladati. Da se privadita konopeu in klicu, naj ju človek, ki ju vodi, uči temu. V največ slučajih se bodeta naučila voziti, ne da bi treba bilo biča ali pa palice. Če se pa težko uči, dobro je pred nja vprezati vožnje že vajena mirna vola ali konja. Slabše pa je sredstvo, ki mnogo rabi, da namreč vola zadaj privežejo za voz, katerega vlečeta druga vola, pa sta tako prisiljena iti, ker ju voz vleče. Sploh pa z voli, uči jih že kakor koli, iz lepa več opraviš nego iz grda. Če jih preteplješ, postanejo trmast in leni.

— **Škodljivost svežega sena ali otave.** Neko noč julija meseca vlni se je pri konjih nekega cirkusa v Lucernu hipoma pokazala čudna bolezen. Oči so se jim pordečile, močno jih je tresla mrzlica, in jako nepravilno bilo sree. Kake hudobije ni bilo, preiskava pitne vode in tal ni nič posebnega pokazala, v krvi ni bilo nikakih bakterij, oves je bil čist, in razparanje ni pokazalo, da bi bil vzrok bolezni kak organski strup. Naposled so se spomnili, da je konjem škodovalo mlado seno, v katerem so z vrenjem nastale aminske baze, in to so tudi potrdili poskusi. S takim senom nakrmili so namreč konje, za razparanje že namenjene, ter so res tudi zboleli. Od tridesetih konj poginilo jih je devet.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 110. Stavim Vam vprašanje, ki ni kmetijsko, to pa iz dveh vzrokov. Vi odgovarjate na razna vprašanja tako odločno, krepko in jasno, da dobi človek nehote zaupanje. Reč, zaradi katere se obračam do Vas, sicer ni kmetijska, a je za kmeta vendar važna, ker jo mora on plačevati. Ta reč je namreč ura na zvoniku. Služboval sem po mnogih krajih, a malo kje imeli smo na zvoniku dobro uro, če je bil pa zraven tega še slab cerkovnik, pa ura navadno niti ni kazala. Naše ure po zvonikih izdelujejo in ponujajo razni mojstri po deželi, in ker imam jaz nalogo novo uro svoji farni cerkvi preskrbeti, dajte mi svet, kje naj jo naročim, da dobim dobro in pošteno blago. (G. R. župnik na Ž. pri K.)

Odgovor: Vaša sodba o urah po zvonikih je žalibog zelo resnična, in presneto malo je pri nas vasi, ki bi se smele ponašati z dobro uro v zvoniku. Dobra ura pa postaja čedalje bolj važna, ker tudi v najbolj oddaljeni vasi namerijo se slučajni, ko je treba poznati pravi čas. Mislimo si na pr. določene ure po uradih in na železnici, katere zamujene lahko naredo veliko škodo dotičniku. Da so pa ure po zvonikih tako slabe, temu se pa ni čuditi. Nočemo škodovati našim mojstrom, a očitati jim vendar moramo, da so z malimi izjemami skoraj vsi zaostali v svojem obrtu. Vsaka ura, in bodisi tudi zvoniška, je matematiški nad vse natančen stroj (mathematisches Präcisionsinstrument), kojega deli morajo biti v velikosti, teži i. t. d. v tako natančnem razmerju, kakor to določa račun. No, naši mojstri, ki so sicer vse hvale vredni in prebrisani samouki, tudi delajo ure — a kakšne! V navadni kovačnici ni več delati ur, kakeršnih danes želimo in po pravici tudi zahtevamo. Pred 30 leti je bilo vse eno, če je ura na dan za eno uro prehitela ali pa zakasnela. Glede na vse to Vam ne moremo drugega svetovati, nego da si naročite iz fabrike uro, katero naj Vam domač mojster v zvonik

postavi. Tako izidete najceneje. V tem trenutku nam je znana samo ena tvrdka, to je: Rih. Liebing, Speising bei Wien, Hauptstrasse 66. Ako kedo izmed naših mojstrov bere ta odgovor, ne jezi se, tudi njemu priporočamo, naj naroča posamezne dele iz fabrike, ker boše potem v stanu delati boljše in cenejše ure.

Vprašanje 111. in 112. Dobili smo dve vprašanji o eni in isti reči:

a) Ali je bakreni vitrijol kravi škodljiv, in kakšen nasledek ima krma, ki je bila ž njim poskropljena? (Fr. L. pri Sv. D. na Stari gori.)

b) Skozi naš trg sta se peljala pred nekoliko dnevi dva posestnika iz Haloških gor, kojih eden je trdil, da sta poginili njegovemu gorniku dve kravi, ker ji je krmil z vinogradnim plevelom, ki je bil poskropljen z bakrenim vitrijolom. Je li res to vzrok tej nezgodi? (A. K. učitelj v Sr.)

Odgovor: Baker, ako pride v živalsko truplo v spojini, ki je raztopljiva, je gotovo strupen, in to še precej zelo. Bakreni vitrijol, t. j. žveplenokisli baker, je pa spojina, ki je uže celo zelo lahko raztopljiva in zato tudi strupena. Malo ga ne škoduje, a toliko, kolikor ga je v vinogradskem plevelu in trtnem listju kmalu po škropljenju, pa ga gotovo škoduje in prav lahko provzroči smrt živali, katera je take krme mnogo požila. Znamenja otrovanja z bakrenim vitrijolom so: Opaljenje in vnetje želodca ter črev; vidi se prav jasno, da živali grize (da jih trebuh boli), prasiči se davijo in kozlajo, goved in konji pa so napeti in imajo drisko. Baker močno vpliva na srce in živce, zato je navadno vzrok smrti po bakru otrovane živali kap (mrtvoud.) Iz vsega izhaja, da vinogradski plevel, koder trte škrope, ni dobra krma. Najboljše je, če sploh ž njim ne krmimo. Ako pa uže ni drugače, pa počakajmo nekaj tednov po škropljenju, da dež izpere vitrijol z rastlin. To vse velja tudi o trtnem listju.

Vprašanje 113. Blagovolite naznaniti, kako ravnati z vinskim moštom, da obdrži svojo sladkost ter ne postane upinjanljiv. (M. V. v D. pri Črnomlju.)

Odgovor: Slad v moštu razkrajja drožna gliva vsled zraka in toplote v alkohol (špirit) in ogljikovo kislino. Ako ni zraka ali dovolj toplote, ne more slad razkrajati se ter ostane sladek. Ako torej mošt ubranimo zraku ali toploti, ohranimo ga lahko sladkega. To je seveda lahko reči, a težko izvesti, navadnemu vinščaku pa kar nemogoče. Drug pripomoček, da mošt ostane sladek, je, če oviramo da se ne razvije drožna gliva. To pa dosežemo, ako vino dlje časa kar neprenehoma pretakamo in potem dobro zažveplamo, ali pa, če mu dodamo salicilne kisline. Zadnji način je najlaži. Kipenje pa vinu tako ustaviti, da bi se ne naredilo prav nič alkohola, da bi ne bilo prav nič upinjanljivo, pa z navadnimi sredstvi ni mogoče.

Vprašanje 114. Pred osmimi meseci sem si dal napraviti pri hiši vodnjak s precejnalnikom. Voda je kapnica. Bila je do sedaj dobra in čista, a v drugi polovici zaredile so se v njej živalice, podobne paglavcem, samo da so mnogo manjše in imajo kosmatinke. Kako bi jih ugonobil in kako bi vodo zboljšal? (A. P. v Rfbk. na Primorskem.)

Odgovor: V vsaki vodi, katera ima v sebi pogoje za razvitek organskih bitij, rarede se taka bitja v njej. Glavni ti pogoji so: Zrak, primerna toplota, snovi, ki so v živež, in nekoliko svetloba. Malo globoka kapnica bo navadno imela vedno teh reči več ali manj, in zato se zaredi v njej navadno kaka golazen. Ne moremo Vam drugega svetovati, nego glejte, da bode vodnjak čist, da zlasti ne bodo prihajale vanj organske snovi, ki so takim živalim dober živež. Bolj če je vodnjak globok, tem mrzlejša je voda v njem, in tem manj morejo organska bitja v njem živeti. Tudi dobro precejanje (filtrovanje) vode je važno. Deževnica je pa uže sama na sebi zelo mehka, polna zraka in zato zelo priležna razvitku razne golazni. Zboljšali bi

torej vodnjak, ako ga poglobite, pri tej priliki očistite ter mu omislite boljšo precejalno napravo. Tudi vodnjak dobro pokriti hasni precej, ker v temini se organsko življenje malo ali pa nič ne razvija.

Vprašanje 115. Pri nas, posebno v vasi Zbilje, dela letos črv velikansko škodo. Vzel nam je gotovo več nego polovico pridelka, in to žita, detelje, krompirja i. t. d. Ali je kaj pripomočka, in ali hočemo prositi, da nam odpisejo davka? Nekateri pravijo, da je gnoj vzrok, posebno konjski, a prepričal se sem, da ni res. (M. K. v Zbiljah.)

Odgovor: Ti črvi niso nič drugega nego ličinke majniških hroščev, ki se bodo pri nas vedno bolj kazali in vedno več škode delali, dokler posestniki sami ne bodo ničesar storili. Pri oranji, okopavanji i. t. d. je črve pridno pobirati, majnika meseca pa pridno hrošče loviti. Vsaj dobi županstvo vsako leto ukaz oklicati deželni zakon o zatiranju škodljivega mrčesa. Kako se ta zakon izvršuje, veste sami najbolje. Kadar se ta mrčes zaplodi obiloma in to zlasti po krajih, koder je veliko gozdov, tedaj lahko dela strašansko škodo. Tako se je godilo v Švici, a vlada je zapovedala, da mora prinesiti vsak posestnik vsako leto z ozirom na velikost svojega posestva gotovo množico mrtvih hroščev (kebrov), in pomagalo je. Tako so iztrebili v Švici majniške hrošče, da so pred štirimi leti morali posestniki hrošče na Tirolskem kupovati, če so hoteli ustreči strogi vladni naredbi. Sedaj seveda so morali to naredbo odpraviti, ker je ni več treba, a hrošče vender še pokončujejo, kolikor jih še dobivajo. Pri nas pa? Po zimi pozabili bodo vse, spomladi delal bo črv zopet škodo, po leti bo stokanje i. t. d., pomagal pa ne bode nič. Kaj je uže vse naša družba storila za to reč, a uspeha ni nobenega, in ga ne bo.

dokler si gospodarji sami ne pomagata. Da bi pa Vam davka odpisa, pa je malo verjetno. Poskusite, morda se Vam posreči. Dolenjci prosijo odpisa davka onim vinogradom, katere je uničila trtna uš, podpira jih kmetijska družba, državni poslanci naši i. dr. dosežejo pa neznatno malo ali pa prav nič.

Gospodarske novice.

* **Gospod Martin Skubic**, častni kanonik, dekan ribniški in predstojnik kmetijske podružnice v Ribnici, imel je 4. t. m. zlato mašo. Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe je pismeno čestital gospodu zlatomašniku.

* **Za kmetijsko in vinarsko šolo v Grmu** razpisuje kranjski deželni odbor ravnokar sedem ustanov. Podrobnosti tega razpisa je brati med inserati v današnji številki našega lista. Prav živo priporočamo posebno dobrim kmečkim gospodarjem, naj dajo svoje sinove v to šolo, ker prepričani naj bodo, da dandanes tudi kmet ne more uspešno gospodariti brez strokovnega pouka. Ob priliki kaj več o tej šoli, ki bi donajala deželi naši obilnega sadu, ako bi se naši gospodarji malo bolj za njo brigali.

* **Gorenjske živinorejce** še enkrat opozarjamo na govejo razstavo 24. t. m. (na svetega Jarneja dan) v Bledu. Kakor čujemo, misli podružnica prirediti ta dan tudi tombolo ter razkazavati, kako se dela s stroji, kateri so lastnina podružnice pa na brezplačno razpolago podružničnim udom. Ker je ta dan itako sopraznik, naj vsaj bližnji gospodarji ne zamude priti v Bled.

INSERTATE

sprejema „Kmetovalec“ po ceni, zaznamovani na prvi strani. V „Kmetovalecu“ priobčeni inserati imajo najboljši uspeh, kajti list je razširjen posebno po deželi, zlasti pa v premožnejših kmečkih krogih. Zelo priporočljiv je „Kmetovalec“ za objavljanja pri nakupu ali prodaji gospodarskih pridelkov, izdelkov ali potrebščin.

Izkušeno dobro semensko rž

in sicer

„labradorsko“ ter „kolosalno“

prodaja

poskusni dvor c. kr. kmetijske družbe
v Ljubljani na Poljanah.

100 kgr. stoji za ude c. kr. kmetijske družbe 7 gld.
50 kr. za neude 8 gld. 50 kr. (50—2)

Št. 5588.

RAZPIS.

Na deželno vino-, sadjarski in poljedelski šoli na Grmu pri Rudolfovem — z dveletnim poučevanjem in slovenskim učnim jezikom — izpraznjenih je 7 deželnih ustanov za prihodnje šolsko leto 1889/90, katero se prične 1. novembra 1889.

Pravice do teh ustanov imajo sinovi kranjskih kmetovalcev in vinogradnikov, ki so vsaj 16 let stari, čvrstejšega zdravja, lepega vedenja in so z dobrim uspehom dovršili vsaj ljudsko šolo. Prednost imajo taki

kmetijski sinovi, od katerih je upati, da se bodo potem na svojem domu s kmetijstvom, vino- in sadjerejo pečali.

Učenci z ustanovami dobivajo brezplačno hrano, stanovanje in poduk v šoli, obleko si pa morajo sami preskrbovati.

V šolo sprejemajo se tudi:

1.) Plačujejoči učenci kateri plačujejo po 33 do 50 kr. na dan za hrano in stanovanje, in pa 20 gld. šolnine na leto; in

2.) eksternisti, ki zunaj šole stanujejo in plačujejo šolnino.

Lastnoročno pisane slovenske prošnje se imajo

do 20. septembra 1889

izročiti vodstvu deželne vino-, sadjerejske in poljedelske šole na Grmu pri Rudolfovem.

Prošnjam priložiti je rojstni list, spričalo dovršene ljudske šole, zdravniško potrjilo o čvrstem telesu in trdnem zdravju in župnijsko spričalo o lepem vedenju.

Prošnjam za sprejem proti plačilu priložiti je reverz ali obvezno pismo starišev oziroma skrbnikovo, zadevajoče ozderževanje učenca.

(53—1)

Od deželnega odbora kranjskega

v Ljubljani dné 5. avgusta 1889.

Ogersko-francoska zavarovalna banka

„Franko-Hongroise“

s poroštenim premoženjem nad

8 milijonov goldinarjev

zavaruje

poljske in senožetne pridelke v ko-
zolic, na podu in v shrambah zoper
požarne škode

po najcenejših cenah.

Nastale škode se hitro in vestno izplačujejo.

Ponudbe prejema in poizvedbe izdava

Glavni zastop za Kranjsko v Ljubljani

Marijin trg št. 1 v prvem nadstropji

(v gosp. Ranthovi hiši)

kakor tudi vnanji zastopniki.

S spoštovanjem

(51—2)

Josip Pavlin,
glavni zastopnik.

Patentovana škropilnica

za škropiti trte, ki
so napadene od stru-
pene rose ali za
rastline, ki imajo
katerokoli glivično
bolezen.

Škropilnica je
narejena po zbolj-
šanem Allweiler-
jevem načinu in

je na prodaj pri (47—3)

Janezu Wegscheider-ju v Ptuj

za 27 gld. 50 kr.

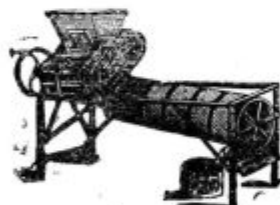
Posamezni deli pošlejo se tudi posebej.
Stotine pohvalnih pismov od grajščin, kme-
tijskih šol, vinščakov i. t. d. je prišlo v
zadnjih 6 tednih o tej škropilnici.

Založba tovarne

pri

Franju Detter-ju v Ljubljani

na starem trgu št. 1. nasproti železnemu mostu (v lastni hiši).

Tu se dobivajo najbolj različni kmetijski in drugi stroji in orodja n. pr. mlatilni stroji na vlačilo (Göpel) in na roko
slamorezni, šivalni, potem stroji, s katerimi se žito čisti in odbira, dalje malni, ki snažijo, žito trejo (šrotajo) in sadje meč-
kajo, potem otrgači za koruzo robkati in grozdje obirati, za vino in sadje, smrki (pumpe), dalje tudi trombe za gnojnico; stroji
s katerimi se repa in korenje drobi, preproste in dvojne pluge, blagajnice, varne pred tatom in ognjem, stroje za žehtanje in
ožemanje po Strakoseh in Bonerjevemu načinu i. t. d.

Kmetovalci, ki ne morejo precej plačati nakupno vsoto za prekoristne stroje i. t. d., morejo plačati tudi pozneje, na
pr. o Vseh svetih, o Božiči i. t. d. Imam tudi za kmetijske stroje veččega monterja (mašinista, ki se zastopi na sestavo strojev),
ki je v stanu vsak stroj, bodisi, da ga goni človek, žival, voda ali par najboljši sestaviti ter ga prirejiti da dobro gre. To je ve-
like vrednosti za kupca mojih strojev, zlasti ker jih monter skoraj nič ne stoji. (45—4)

Jaz se tedaj priporočam za prav obilno nakupovanje, svarim pa ob enem gg. gospodarje, da se varujejo kupiti
stroje od potovalcev (agentov), kateri so s svojim nepoštenim postopanjem uže marsikatega gospodarja spravili v zadrego. —

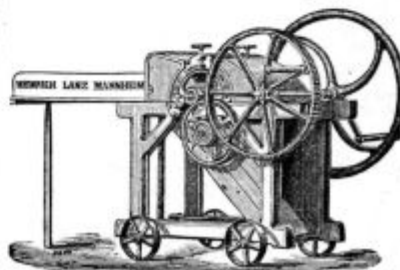

Praviloma naj nikdo ne kupi reči, katere ni poprej videl, in če
to ni mogoče, vsaj ne od ljudi ali od trdk, katere nihče ne
pozna. Z neprevidnem postopanjem je bil uže osleparjen mar-
sikater dober in pošten kmetovalec.

Moj popetnik **Ivan Grebene** ima moje legalizo-
vano, splošno pooblastilo, nanj se morejo kmetovalci popolnomo
zanesti in mu dajati naročila za mene. Drugači pa prosim se
pismeno in s zaupanjem na me obrniti.

S spoštovanjem

Franc Detter.

Proti boleznim v vratu,

hripavosti, kašlju, zlasti pri otrocih;

= proti boleznim v želodci in mehurji =

kakor tudi fina namizna kislina voda
je posebno priporočan

(12—15)

koroški rimski vrelec.

Na prodaj pri M. E. Supanu v Ljubljani in pri F. Dolenzu v Kranju

Wilhelm Klenert

prej Klenert & Geiger

I. štajerska drevesnica za sadno drevje in vrtnice
v Gradcu.

(Ta drevesnica pripoznana je kot ena največjih in najbolj vredjenih v Avstriji.)

Priporočamo veliko in izbrano zalogo:

Vrtno, visokodebelnatih in pritličnih: **sadnega drevja**, visokodebelnatega in pritličnega ter piramide, špalirje, kordone in enoletne požlahtnitve; **divjakov in podlag za prtilikovce**; **jagodnega sadja**; **lepotilnega drevja in grmovja, drevja** (6—14) **za drevorede itd.**

Razpošiljatev pravilno imenovanih cepičev vseh vrst sadja.

Cenike je dobiti zastoj in franko.

Najboljši, najcenejši naj- sigurnejši in najstarejši

GNOJIVO

za sladorno peso, hmelj, trto, krompir, lan, zelenjad, kakor za vse druge rastline

kakor tudi za vsako zemljo je

zgoščeni goveji gnoj

(Engels de boenf)

Ta gnoj je pripoznan od kmetijskih veščakov, ima zajamčeno vsebino od organskega dušika, fosforove kisline in kalija ter ima v sebi preko 60% organske snovi.

Ta gnoj je iz l. c. kr. izključno privilegovane in patentovane avstro-ogrske tovarne za zgoščeni goveji gnoj v Temešvaru (Bratje Saxl.) (24—8)

GLAVNA PISARNA: Dunaj, III.; Rennweg Nr. 20 qu.

Uzorec in poučne knjižice se zastoj pošlejo.

Bolezni želodca

in spodnjih telesnih delov, jeter in vranice, zlata žila, zaprtje, vodenica in kronična driska zdravi se najuspešneje s **Piccoli-**

jevo „**Esenco za želodec**“, koja je tudi izvrstno sredstvo proti glistam. Pošilja jo izdelovatelj lekarnar Piccoli v Ljubljani (na Dunajski cesti) proti poštnemu povzetju.

Izdelovatelj pošilja

esenco za želodec

v zabojčkih po 12 steklenic za 1 gld. 36 kr., poštno stroške trpé p. t. naročniki. (11—15)

Posamezne steklenice dobijo se pa razven pri izdelovatelju **lekarju PICCOLI-ju „pri Angelu“** v Ljubljani po 10 kr., tudi še pri **lekarju Rizzoli-ju v Rudolfovem** in skoraj po vseh lekarnah na Primorskem, Tirolskem, Koroškem, Štajarskem in v Dalmaciji in sicer po 15 kr. steklenica.

Varstvena znamka.

v Rudolfovem in skoraj po vseh lekarnah na Primorskem, Tirolskem, Koroškem, Štajarskem in v Dalmaciji in sicer po 15 kr. steklenica.

Nik. Hoffmann,

tovarnar kirurških instrumentov, umetalni, ter orožni kovač in nožar

v Ljubljani, na Mestnem trgu št. 12,

priporoča bogato zalogo svoje raznovrstnega v njegovo stroko spadajočega blaga. Vsa zaloge obstoji iz lastnih izdelkov in se za vsako prodano reč jamči, da je dobra in iz najboljšega blaga narejena.

Zlasti so v zalogi najboljši noži za vrtnarje in vinogradarje, kakor sploh nožarsko in fino kovaško orodje za kmetovalce, vrtnarje, vinogradarje, gozdarje itd.

Reči, ki niso v zalogi, se po naročilu precej in v najboljši kakovosti narede. (14—14)

Andr. Druškovič

trgovina z železom, mestni trg št. 10,

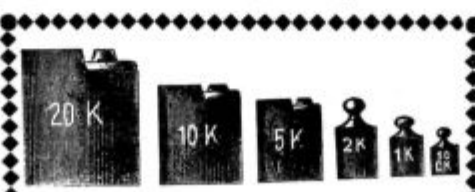
priporoča po zelo nizki ceni

okove za okna in vrata, storje za štokadoranje, samokolnice, traverze in stare železniške šine za oboke, znano najboljši kamniški Portland- in Roman-cement, sklejni papir (Dachpappe) in asfalt za tlak, kakor tudi

lepo in močno narejena

štedilna ognjišča in njih posamezne dele.

Vodnjake za zabijati v zemljo, s katerimi je mogoče v malih urah in majhnimi stroški na pravem mestu do vode priti; ravno tako se tudi dobivajo vsi deli za izkopane vodnjake, železne cevi in železolitni gornji stojali, kakor tudi za lesene cevi mesingaste trombe in ventile in železna okova.

Za poljedelstvo: vsake vrste orodja, kakor: lepo in močno nasajeni plugi in plužna železna in lesena brane in zobove zanje, motike, lopate, rezovnice, krampe itd. Tudi se dobiva zmerom sveži dovski mavec (Lengsfelder Gyps) za gnojenje polja. (42—7)